

Schadelijke insecten in 1967

door

G. VAN ROSSEM, H. C. BURGER en C. F. VAN DE BUND

(Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen)

De laatste tijd bereikt ons een verontrustend aantal vragen omtrent bestrijding van muggen, steekvliegen, mieren e.d., die hinder veroorzaken aan recreatiezoekenden in natuurterreinen. Aan de beantwoording van deze vragen besteden wij grote aandacht. Wij wijzen de vragenstellers er steeds met de meeste nadruk op, dat het gebruik van insecticiden in terreinen met een min of meer natuurlijke vegetatie uiterst ongewenst is, aangezien hierdoor een verstoring van de fauna kan optreden, die ernstige en van te voren niet te overziene gevolgen kan hebben.

DIPTERA

Van de proeftuin Noord-Limburg ontvingen wij asperges met merkwaaardige gaatjes en gangetjes, waardoor het produkt waardeloos was voor de handel. Deze aantasting bleek te zijn veroorzaakt door de bonevlieg (*Chortophila cilicrura* Rond.). Wij vermoeden, dat dit een meer of minder toevallige aantasting is. Bij uitbreiding van dit euvel zou een (preventieve) bestrijding zeer moeilijk zijn.

COLEOPTERA

Verscheidene gevallen van schade door de heikever (*Lochmaea suturalis* (Thoms.)) werden gemeld. Belangrijk hiervan waren: de heidetuin van de gemeente Driebergen, hier werd geadviseerd een bestrijding met een rotenon bevattend middel, terwijl in alle andere gevallen, waaronder zich bevond de militaire begraafplaats te Holten, geadviseerd werd, geen bestrijding uit te voeren. Over het algemeen adviseren wij ter bestrijding van de heidekever de hei af te maaien.

Kevers van de soort *Tribolium destructor* Uyttenb. werden aangetroffen in een monsterkamer van een graanimporteur. Dit betreft een vrij zeldzame soort, door UYTENBOOGAART in 1934 beschreven. Volgens HINTON (1949: 16) is het oorspronkelijke vaderland van deze soort Ethiopia. Hij baseert dit feit op de vondst van exemplaren in het Brits Museum en in het Musée d'Histoire Naturelle te Parijs afkomstig uit Abessinië en beide meer dan 70 jaar voor het beschrijven van de soort verzameld. UYTENBOOGAART's materiaal was afkomstig uit Duitsland, waar de kevers schadelijk waren aan violenzaad.

Van een overslagbedrijf te Wageningen ontvingen wij larven en kevers behorend tot de soort *Pharaxonotha kirschi* Reitt. (Cryptophagidae), aangetroffen in mais uit Mexico. De genoemde soort is een voorraadsinsekt, dat leeft in graan, meel, zaden, kruiden e.d. Het dier, dat bekend is uit Mexico en omliggende landen, is ook wel eens aangetroffen in Duitsland. In ons land was deze soort tot dusver niet gevonden.

LEPIDOPTERA

Door de consulent van het Staatsbosbeheer te Goes werd ons oordeel gevraagd over de wenselijkheid en de mogelijkheden van een bestrijding van de satijnvlinder, *Stilpnotia salicis* (L.). Volgens de betrokken consulent doet zich op vele plaatsen in Zeeland al gedurende enige jaren achtereen een ernstige aantasting van dit insect voor in populieren.

Door ons werd overwogen, dat een ernstige aantasting van de satijnvlinder doorgaans slechts kan optreden onder onnatuurlijke omstandigheden. Hoe natuurlijker namelijk het milieu is, des te groter blijkt de rol van regulerende factoren zoals natuurlijke vijanden e.d. te zijn en des te minder zal er sprake zijn van een belangrijke aantasting. Derhalve werd door ons het standpunt ingenomen, dat een bestrijding met chemische middelen in geen geval dient plaats te hebben voor zover het populieren betreft, die deel uitmaken van een bos of een andere gemengde beplanting. Afgezien van de risico's voor de gehele fauna is het te verwachten, dat een dergelijke bestrijding onder deze omstandigheden de aantasting op den duur zal doen toenemen.

Slechts in gevallen waar het monoculturen van populieren betreft, die ten behoeve van de houtproductie worden geteeld en waarbij de bomen achteruitgaan doordat gedurende jaren achtereen een ernstige aantasting optreedt, zou een bestrijding overwogen kunnen worden met een insecticide, dat zo min mogelijk ongunstige neveneffecten teweeg brengt. Als zodanig werd carbaryl geadviseerd. Zelfs onder deze omstandigheden is het echter de vraag, of een dergelijke bestrijding uiteindelijk inderdaad meer voor- dan nadeel zal brengen, aangezien het natuurlijke verloop der plaag kunstmatig wordt onderbroken. Deze neemt meestal gedurende enkele jaren toe, om dan weer geleidelijk af te nemen onder de invloed van regulerende factoren. Tegenover een bestrijding per vliegtuig staan wij sceptisch in verband met de grotere kans, dat het insecticide op minder gewenste plaatsen terecht kan komen.

Op *Taxus* in een kwekerij van de gemeente Amsterdam werd schade veroorzaakt door rupsen van de soort *Batodes angustiorana* (Hb.) (Tortricidae), een polyfage bladroller. Dit is in zoverre een zeer interessant geval, omdat op *Taxus* weinig insecten leven. Deze plant bevat een stof, verwant aan het ecdyson, het vervellingshormoon van insecten.

Van ons kantoor te 's-Gravenzande ontvingen wij materiaal van *Epiphyllum* met eigenaardige mijnen in de bladstengels. Wij bleken hier te doen te hebben met een aantasting van de koolbladroller, *Tortrix costana* Schiff., een gewone soort in kassen.

Te 's-Gravenzande trad schade aan *Hippeastrum* in een kas op tengevolge van rupsen van de soort *Spilosoma lutea* (Hufnagel), de zg. tijgervlinder. Dit is in kassen en in het bijzonder op *Hippeastrum* een zeer ongewone aantasting. Merkwaardigerwijze werden deze rupsen eerder in ons land opgemerkt in kassen, nl. in 1931 op druif (Jaarverslag PD, 1931 : 21).

In chocolade met nougat werden rupsen gevonden van de soort *Melissoblastes zelleri* (de Joannis) (Pylalidae). Deze inzending ontvingen wij van het Tropen Instituut te Amsterdam met verzoek de rupsen te determineren.

Volgens de inzender moet de aantasting in ons land zijn opgetreden. In de natuur leven deze rupsen, overwinterend, tussen mos, gras en kruiden in een met spinsel beklede gang in de grond. Men vindt ook bovengrondse spinselgangen. De rupsen leven van plantaardig en dierlijk afval.

HYMENOPTERA

In het gehele land deed zich een wespenplaag voor van de soorten *Paravespula germanica* (F.) en *P. vulgaris* (L.). Overlast werd vooral ondervonden in keukens, kampeerbedrijven en kinderkolonies. Hier en daar ontstond schade aan vruchten en gewassen (door knagen aan stengels). Wij hebben aangeraden de nesten uit te roeien met DDT-stuif, hoewel wij de voorkeur hadden voor carbaryl. Dit laatstgenoemde preparaat was niet in kleine verpakking in de handel. Onze sectie heeft over deze wespenplaag een zeer groot aantal telefonische adviezen uitgebracht.

Een merkwaardige aantasting van eiken op een kwekerij te Zundert werd ingezonden door ons kantoor te Roosendaal. Het verschijnsel bestond uit enigszins opgezwollen afgestorven twijgen met vele kleine gaatjes. Wij slaagden erin uit het binnenste van deze twijgen enige galwespen te verkrijgen, die bij determinatie bleken te behoren tot de soort *Andricus quercus-radici* (F.) f. *trilineatus* Htg. Volgens DOCTERS VAN LEEUWEN (1957 : 214) is deze gal ongewoon in ons land.

THYSANOPTERA

Door de warme zomer werd het optreden van *Taeniothrips simplex* Mor., de gladiole-trips, bevorderd.

HEMIPTERA; COCCOIDEA

Te Wageningen werd in een laanbeplanting van iepen de schildluis *Gossyparia spuria* (Mod.) zeer talrijk aangetroffen. Van deze schildluis zijn slechts enkele waarnemingen uit ons land bekend (REYNE, 1957). In het betrokken geval vertoonde één zeer zwaar aangetaste boom taksterfte. Hieruit kan natuurlijk niet worden afgeleid, dat deze taksterfte een gevolg is van de schildluisaantasting. Het kan heel goed zijn, dat de schildluizen zich juist vestigen op takken waarvan de sapstroom door één of andere oorzaak is gestoord. In verband met de zeldzaam-

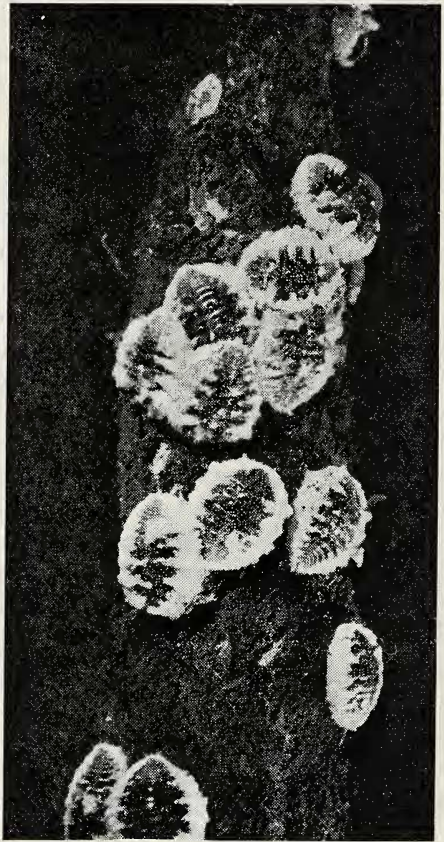

Fig. 1. *Gossyparia spuria* (Modeer).

Foto PD.

heid van deze schildluis werd met de gemeente afgesproken voorlopig geen bestrijding uit te voeren. Zelfs indien de schildluizen schade zouden veroorzaken aan de bomen is te verwachten, dat de aantasting binnen enige jaren wel weer zal afnemen door parasitering of andere regulerende factoren.

Ons kantoor te Terneuzen zond duinriet (*Calamagrostis epigeios*) in met op de bladeren witte cocons. Het materiaal werd gevonden te St. Jansteen (Zld.). De cocons bleken afkomstig te zijn van een in ons land zeldzaam voorkomende schildluis, behorend tot de soort *Eriopeltis lichtensteini* Sign. Deze soort, die in ons land slechts enkele malen gevonden is in de duinen tussen 's-Gravenhage en Castricum, is behalve uit Nederland, alleen bekend uit Zuid-Frankrijk, Noord-Duitsland, Zweden, Finland en Zuid-Rusland (REYNE, 1957). De eieren overwinteren kenmerklijk in de cocon, die door het wijfje is afgescheiden.

APHIDOIDEA

Ten gevolge van de uitzonderlijk zachte winter konden vele bladluizen als vivipare wijfjes overwinteren. In het voorjaar traden dan ook veel bladluizen op van allerlei soorten, o.a. werden op vele plaatsen belangrijke aantastingen geconstateerd van *Elatobium abietinum* Wk. op *Picea* en *Myzus ascalonicus* Donc. op diverse gewassen.

In april werd te Well (L.) een aantasting van *Macrosiphum euphorbiae* Thos. op tulpen (buiten) geconstateerd. Dit verschijnsel moet waarschijnlijk worden verklaard door overwintering in het vivipare stadium.

Begin juni werd te Rhenen en te Amersfoort *Viola cornuta* in de volle grond zeer ernstig aangetast door *Myzus ornatus* Laing. Deze soort is onder glas en op kamerplanten in huis heel gewoon, maar het optreden buiten is een uitzonderlijk verschijnsel, vermoedelijk veroorzaakt door de zachte winter.

Te Denekamp werd een bladluisaantasting in de toppen van *Ribes alpinum* gevonden van een ons geheel onbekende *Hyperomyzus*-soort. Door D. HILLE RIS LAMBERS werd vastgesteld, dat het de soort *Hyperomyzus (Neonasonovia) zirnitsi* H.R.L. moest zijn, door hem beschreven van *Ribes alpinum* en *Euphrasia* uit Zweden (HILLE RIS LAMBERS, 1952). In ons land was deze soort nog niet eerder gevonden. Er vindt een waardwisseling plaats naar *Euphrasia*.

ALEYRODOIDEA

Een belangrijke aantasting van een witte vlieg, nl. *Dialeurodes chittendeni* Laing, werd gevonden op Rhododendron te Smilde. Deze soort werd reeds eerder door ons vermeld (VAN ROSSEM et al., 1958).

ANDERE ARTHROPODA

ACARINA

Van onze kantoren te Lisse en Sassenheim ontvingen wij uit kwekerijen te Lisse en Voorschoten materiaal van *Helenium* met typische vlekken en deformaties. Dit beeld kenden wij reeds eerder, maar het werd toegeschreven aan parathion-schade. Thans bleek dat deze aantasting wordt veroorzaakt door *Tarsonemus pallidus* Banks, die in grote aantallen op dergelijke planten voorkomt.

DIPLOPODA

Te Dronten en te Biddinghuizen (Oostelijk Flevoland) deden zich invasies van miljoenpoten van de soort *Craspedosoma simile* Verh. in woningen voor. Dit is een gewone soort in niet gecultiveerde terreinen (JEEKEL, 1953 : 14). Vermoedelijk kwamen deze dieren uit de in ontginning gebrachte rietvelden van de polder.

Summary

Notes on some insects which caused damage in the Netherlands in 1967. The Aphidoid *Hyperomyzus (Neonasonovia) zirnitsi* H.R.L. is new to the Dutch fauna. The species was met with on *Ribes alpinum*.

Literatuur

- Anonymus, 1932, Verslag over de werkzaamheden van de Plantenziektenkundige Dienst in het jaar 1931 : 21.
- DOCTERS VAN LEEUWEN, W. M., 1957, Gallenboek. Thieme, Zutphen.
- HILLE RIS LAMBERS, D., 1952, New Aphids from Sweden. *Opusc. ent.* 17 : 51.
- HINTON, H. E., 1949, A synopsis of the genus *Tribolium* Macleay, with some remarks on the evolution of its species-groups (Col. Tenebr.), *Bull. ent. Res.* 39 : 16.
- JEEKEL, C. A. W., 1953, De Millioenpoten (Diplopoda) van Nederland. *Wetensch. Med. kon. ned. natb. Ver.* 9 : 14.
- REYNE, A., 1957, Ned. schildluizen. *Wetensch. Med. kon. ned. natb. Ver.* 22 : 25.
- ROSSEM, G. VAN, H. C. BURGER & C. F. VAN DE BUND, 1959, Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1958. *Ent. Ber.* 19 : 91.
- UYTTENBOOGAART, D. L., 1934, Revision des Genus *Tribolium* (Col. Tenebr.). *Ent. Blätter* (R. Kleine) 30 : 26.

Handbuch der Zoologie. Uitgave Walter de Gruyter & Co, Berlin 30, Genthiner Strasse 13.

Van dit standaardwerk gaat een tweede druk verschijnen. Van Band IV, 2. Hälfte, ontving ik aflevering 1—5. Twee daarvan behoren tot Teil 1, Allgemeines en drie tot Teil 2, Spezielles.

De twee afleveringen van deel 1 bevatten de volgende onderwerpen:

9. F. ZUMPT, Human- und veterinärmedizinische Entomologie. In 49 pagina's, geïllustreerd met 54 figuren, geeft de auteur een overzicht van de insecten, die zowel als in medisch als in veterinair opzicht van belang zijn.

10. E. SIMITSHECK, Insekten als Nahrung, in Brauchtum, Kult und Kultur. Deze aflevering telt 62 pagina's en even zoveel tekstfiguren, die vooral betrekking hebben op oude tekeningen, munten en voorwerpen met aan insecten ontleende motieven.

In de drie afleveringen van deel 2 worden de volgende groepen behandeld:

6. D. St. QUENTIN & M. BEIER, Odonata (Libellen), 39 pagina's en 27 afbeeldingen.

8. A. KALTENBACH, Embiodea (Spinfüßer), 29 pagina's en 43 figuren. Een groep van kleine, meest tropische en soms ook subtropische insecten.

12. M. BEIER, Mantodea (Fangheuschrecken). Deze aan de bidsprinkhanen gewijde aflevering telt 47 pagina's en is geïllustreerd met 37 tekstfiguren.

19. H. PRIESNER, Thysanoptera (Physopoda, Blasenfüßer). De aflevering, waarin een overzicht van de tripsen gegeven wordt, telt 32 pagina's met 28 tekstfiguren.

De totale prijs van de 5 afleveringen is DM 137. Ze maken een zeer verzorgde indruk en de keuze van de auteurs staat er borg voor, dat de inhoud ervan verantwoord is. — L.P.K.